

UDK 929.5Vrančić, F.
347.67:929.52VRA
<https://doi.org/10.53745/ccp.46.90.3>

Izvorni znanstveni rad
Primljeno: 4. studenoga 2021.

Prihvaćeno za objavljivanje: 15. ožujka 2022.

DAROVNICA FAUSTA VRANČIĆA BRATU KAZIMIRU IZ OSTAVŠTINE PLEMIČKE OBITELJI DRAGANIĆ-VRANČIĆ U DRŽAVNOM ARHIVU U RIJECI

Iva KURELAC

Odsjek za povijesne i društvene znanosti
Zavoda za povijesne i društvene znanosti u Zagrebu, HAZU
Strossmayerov trg 2, 10 000 Zagreb
ikurelac@hazu.hr

U radu se s paleografskog, diplomatskog i sadržajnog aspekta analizira neobjavljena darovnica Fausta Vrančića bratu Kazimiru, sastavljena 6. ožujka 1609. u Cremoni, pohranjena unutar fonda Obitelj Draganić-Vrančić (1552. – 1971.) u Državnom arhivu u Rijeci. Darovnica je posve autentičan dokument, koji donosi nove podatke o razmjerno slabo istraženom tzv. barnabitskom razdoblju života Fausta Vrančića, o njegovom redovništvu i crkvenom djelovanju, a iz nje doznajemo gdje je Faust živio tijekom boravka u Cremoni, koje je crkveno ime ze sebe odabrao, s kime je iz crkvenog kruga bio u kontaktu te na koji je način nastavio održavati veze s rodnim Šibenikom. Dokument, osim toga, nadopunja dosadašnja saznanja o imovinsko-pravnim odnosima između članova Faustove najuže obitelji. U prilogu rada objavljena je cjelovita transkripcija teksta darovnice na latinskom jeziku.

KLJUČNE RIJEČI: Faust Vrančić, Kazimir Vrančić, Livio Beliselli, Pompej Bracoleo, darovnica, barnabiti, Cremona, Šibenik, rani novi vijek.

Uvod

Kada je riječ o privatnopravnim dokumentima iz Državnog arhiva u Rijeci (dalje: DARI) važnima za poznavanje završnog razdoblja života Fausta Vrančića koje je uslijedilo nakon 1605. godine i potrajalo sve do njegove smrti 20. siječnja 1617.,¹ osim

¹ Iva KURELAC, »Vrančić, Faust«, *Hrvatski biografski leksikon* (dalje: HBL), (ur. Nikša LUČIĆ), dostupno online URL: <https://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=12009> (zadnje posjećeno 1. lipnja 2020.); Ivan TOMKO MRNAVIĆ, *Govor na pogrebu Fausta Vrančića*, (prev. Olga PERIĆ), Šibenik, 1993., str. [18–26].

oporuke sastavljene 12. lipnja 1615. u Rimu,² u obzir svakako valja uzeti i Vrančićevu darovnicu bratu Kazimiru, sastavljenju 6. ožujka 1609. u Cremoni,³ koja dosad nije bila predmetom znanstvene analize.⁴ Osim što darovnica donosi nove detalje o razmjerno slabo istraženom tzv. barnabitskoj fazi⁵ Vrančićeva života, odnosno o njegovu redovništvu, na temelju dosadašnjih spoznaja o Vrančićevoj oporuci u kojoj se spominje i darovnica iz Cremona,⁶ možemo zaključiti da je darovnica značajna i za razumijevanje načina na koji je Vrančić oporučno razdijelio svoju imovinu te da nadopunjuje saznanja o imovinsko-pravnim odnosima među članovima njegove najuže obitelji. Razlog sastavljanja darovnice više je nego jasan, odnosno uvjetovan je činjenicom da se Faust Vrančić, nakon što je 1605. godine zauvijek napustio praški dvor rimsko-njemačkog cara i ugarsko-hrvatskog kralja Rudolfa II. i političko-diplomatsku službu, u potpunosti bio posvetio crkvenom životu⁷ te je, odlučivši pristupiti crkvenom redu barnabitâ, sukladno tomu morao urediti i svoje imovinske prilike. Premda je riječ o dokumentu koji upotpunjuje korpus privatnopravnih dokumenata relevantnih za bolje poznavanje života Fausta Vrančića, osobito njegova crkvenog djelovanja, Faustova darovnica bratu Kazimiru još uvijek nije objavljena niti je analizirana,⁸ te će se stoga u ovom radu prvi put ispitati s paleografskog, diplomatičkog i sadržajnog aspekta. Provedenim istraživanjem nadopunit će se i biografski podatci o Faustu Vrančiću, osobito oni koji se odnose na barnabitsko razdoblje njegova života, a u prilogu rada nalazi se cjelovita transkripcija teksta darovnice na latinskom jeziku.

² Oporuka Fausta Vrančića, 12. lipnja 1615., Državni arhiv u Rijeci (dalje: DARI), fond *Obitelj Draganić-Vrančić (1552. – 1971.)*, R0 – 50 (HR-DARI-1000), kut. 1., ser. I., jed. 7.

³ Darovnica Fausta Vrančića bratu Kazimiru, Cremona, 6. ožujka 1609., Državni arhiv u Rijeci (dalje: DARI), fond *Obitelj Draganić-Vrančić (1552. – 1971.)*, R0 – 50 (HR-DARI-1000), kut. 1., ser. I., jed. 6.

⁴ Mladen UREM, Boris ZAKOŠEK, »Obitelj Draganić-Vrančić 1552. – 1971.: Arhivski popis fonda«, *Izvori za povijest obitelji Draganić Vrančić u Državnom arhivu u Rijeci: Zbornik radova*, Rijeka, 2017., str. 126.

⁵ Kao posljednja tri razdoblja u životu Fausta Vrančića spominju se: rimsko razdoblje (1604. – 1614.) koje obuhvaća i kratko barnabitsko razdoblje (1608. – 1609.) te mletačko razdoblje (1614. ili 1615. – 1617.), Ivica MARTINOVIĆ, »Marko Antun de Dominis vs. Faust Vrančić: Od *Logike* (1608) do *Nove logike* (1616)«, *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine*, god. 42, br. 2(84), Zagreb, 2016., str. 326; O barnabitskom razdoblju Fausta Vrančića vidi i: Giuseppe BOFFITO, »Veranzio Fausto«, *Scrittori barnabiti o della congregazione dei chierici regolari di San paolo (1533–1933): biografia, bibliografia, iconografia*, sv. IV, Firenza, 1937., str. 148–158.

⁶ *Deinde declaro omnia bona mea, paterna et materna, existentia in patria mea, spectare et pertinere ad dominum Casimirum, fratrem meum, et eius filios masculos, per donationem factam a me Cremonae in eorum favorem. Quam donationem ad cautelam ita quod utile per inutile item approbo F. V. ratifico, ac in omnibus et per omnia confirmo, et quatenus dicta donatio ex quocumque capite vel defectu non valeret, aut de iure nostro subsisteret, quod non credo, tali casu eadem bona lego, et iure legati et alio omni meliori modo item relinquo eidem Casimiro, et post ipsum filiis eius masculis*. Iva KURELAC, »Oporuka Fausta Vrančića iz ostavštine plemićke obitelji Draganić-Vrančić u Državnom arhivu u Rijeci«, *Croatica christiana periodica*, god. 37, br. 71, Zagreb, 2013., str. 54, 63–64.

⁷ I. KURELAC, »Vrančić, Faust«, HBL.

⁸ Darovnica Fausta Vrančića bratu Kazimiru (Cremona, 6. ožujka 1609.) prvi put je izložena na izložbi *Pogled u oporuku Fausta Vrančića (1551. – 1617.): Uz 400. obljetnicu smrti*, DARI, Rijeka, 6. – 30. travnja 2017., (autorica izložbe: Iva KURELAC). Regest tog dokumenta, objavljen na jednom od panoa izložbe, sastavio je Luka Vukušić, prof.

1. Analiza darovnice Fausta Vrančića bratu Kazimiru iz Državnog arhiva u Rijeci

1.1. Osnovni podatci o fondu Državnog arhiva u Rijeci

Darovni ugovor Fausta Vrančića bratu Kazimiru pohranjen je u Državnom arhivu u Rijeci, unutar arhivskog fonda *Obitelj Draganić-Vrančić (1552. – 1971.)*, signatura fonda: R0 – 50, HR-DARI-1000, kutija 1., serija I., jedinica 6.,⁹ kamo je dospio nakon što je Vesna pl. Draganić Vrus na donatorskoj konferenciji održanoj u ožujku 2010. godine toj instituciji poklonila osam kutija arhivskog gradiva o plemićkoj obitelji Draganić-Vrančić.¹⁰ U kutiji 1. navedenog fonda nalazi se ukupno 66 jedinica, raznih povijesnih izvora o obitelji Draganić-Vrančić iz razdoblja od 1553. do 1971. godine.¹¹ Među arhivskim gradivom u toj kutiji je sedam javnih i privatnih dokumenata (pet darovnica, jedna oporuka i jedan patent), nastalih između 1553. i 1615. godine, koji se odnose na Antuna i Fausta Vrančića.¹² Osim oporuke Fausta Vrančića (12. lipnja 1615., Rim), koja je već bila predmetom istraživanja,¹³ od privatnopravnih dokumenata po važnosti svakako se ističe njegova darovnica bratu Kazimiru, koja je ujedno i tema ovog rada.

1.2. Paleografska analiza darovnice Fausta Vrančića

Darovnica Fausta Vrančića bratu Kazimiru (6. ožujka 1609., Cremona) sastoji se od nenumeriranih¹⁴ listova papira formata 27x18 cm, u dobrom je stanju, bez znatnijih oštećenja od vlage i crvotočine, pisana je latinskim jezikom, kurzivnom humanistikom s početka 17. stoljeća, što odgovara vremenu njezina sastavljanja (Sl. 1).

Paleografskom analizom utvrdili smo da se u Vrančićevoj darovnici iz DARI raspoznaje rukopis četiriju osoba: bilježnika iz Cremona Livija Belisellija, njegova neimenovana pomoćnika, potom bilježnika i pisara iz Cremona Cornelija Finija te službenika šibenske komune Pompeja Bracolea (Sl. 2).¹⁵ Belisellijev rukopis nalazimo na f. [1r] i na f. [4v], a na f. [4v] Beliselli je ucrtao i svoj bilježnički znak. Nadalje, prema rukopisu pretpostavljamo

⁹ M. UREM, B. ZAKOŠEK, »Obitelj Draganić-Vrančić 1552. – 1971.: Arhivski popis fonda«, str. 126. Za cjeloviti popis arhivskog fonda usp. *Isto*, str. 125–152.

¹⁰ Mladen UREM, »Kratka povijest hrvatske plemićke obitelji Draganić Vrančić (Šibenik, Pirovac, Prvić)«, *Dometi*, god. 22, br. 1–2, Rijeka, 2012., str. 8–10.

¹¹ M. UREM, B. ZAKOŠEK, »Obitelj Draganić-Vrančić 1552. – 1971.«, str. 125–132.

¹² M. UREM, B. ZAKOŠEK, »Obitelj Draganić-Vrančić 1552. – 1971.«, str. 125–126.

¹³ I. KURELAC, »Oporuka Fausta Vrančića iz ostavštine plemićke obitelji Draganić-Vrančić u Državnom arhivu u Rijeci«, *passim*; O parcijalnim istraživanjima oporuke Fausta Vrančića u starijoj historiografiji vidi: Armin PAVIĆ, »Ivan Tomko Mrnavić«, *Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*, knj. XXXIII, Zagreb, 1875., str. 58–127; Federico Antonio GALVANI, *Il re d'armi di Sebenico*, vol. I, Venezia, 1884., str. 215–223; Giuseppe FERRARI-CUPILLI, *Cenni biografici di alcuni uomini illustri della Dalmazia*, Zara, 1887., str. 181–184; Vincenzo MIAGOSTOVICH, »Il ritratto di Fausto Veranzio: d'alcune cose intorno alle sue *Machinae Novae* e del suo testamento«, *Il Nuovo cronista di Sebenico*, anno V–VI, Trieste, 1897. – 1898., str. 305–312; Vjekoslav KLAIĆ, *Povjest Hrvata: Hrvatsko kraljevstvo za prva tri Habsburgovca*, sv. VI, snopić I, Zagreb, 1899.–1911., str. 70–71.

¹⁴ Budući da listovi darovnice nisu numerirani, za potrebe ovog rada, radi lakšeg snalaženja u tekstu, u transkripciji dokumenta u uglatim je zagradama dodana folijacija.

¹⁵ Usp., darovnica Fausta Vrančića bratu Kazimiru, Cremona, 6. ožujka 1609., DARI, fond *Obitelj Draganić-Vrančić (1552. – 1971.)*, R0 – 50 (HR-DARI-1000), kut. 1., ser. I., jed. 6.

da je darovnicu (od: *Charta donationis inter uiuos...*, f. [1r] do: *...et omni meliori modo, rogans etiam ad laudem cuiuslibet sapientis*. f. [4v]) sastavila druga osoba, vjerojatno Belisellijev neimenovani pomoćnik, i to, kao što je spomenuto, 6. ožujka 1609. godine. Kako bi ta isprava vrijedila i izvan Cremona, odnosno u šibenskoj komuni, konzuli bilježničkog kolegija Cremona, Orazio Soresina i Giovanni Battista Stancari, potvrdili su da je Livio Beliselli bilježnik komune Cremona, što je 2. travnja 1609. zabilježeno rukom bilježnika i pisara Kornelija Finija (f. [4v]). Pompej Bracoleo, pomoćnik kancelarije šibenske komune, na posljednjem je listu (f. [5r]) 30. travnja 1609. vlastoručnim upisom potvrdio primitak darovnice Fausta Vrančića. Dodajmo da se u Državnom arhivu u Cremoni čuvaju bilježnički spisi Livija Belisellija i Cornelija Finija prema kojima zaključujemo da su oba bilježnika djelovala u Cremoni u drugoj polovici 16. i u prvoj polovici 17. stoljeća,¹⁶ što se podudara s vremenom sastavljanja darovnice Fausta Vrančića. Na temelju svega navedenog naposljetku sa sigurnošću možemo zaključiti da je primjerak Faustove darovnice bratu Kazimiru iz DARI dokument izdan na temelju zapisa iz bilježničke knjige Livija Belisellija iz Cremona te da je u potpunosti autentičan.

1.3. Diplomatička analiza darovnice Fausta Vrančića

Darovni ugovor Fausta Vrančića bratu Kazimiru u bilježničku je knjigu Livija Belisellija upisan kao *charta donationis inter uiuos irreuocabilis*. Uz termin *charta* (karta) pridodan je izraz *donationis* kojim je pobliže specificiran pravni čin, što u ovom slučaju znači da je riječ o ispravi o darovanju imovine, a to je darovanje, kako se navodi, izvršeno za života i neopozivo je (*inter uiuos irreuocabilis*). Valja dodati da darovanje, međutim, nije jedina pravna radnja vezana uz taj dokument jer Faust njime svom bratu Kazimiru trajno prepusti i prava (*cessio*).¹⁷

Na početku darovnice naveden je datum njezina sastavljanja: *Millesimo sexcentesimo octauo ab incarnatione indictione septima die Veneris sexta, mensis Martii*, te prema kronološkim elementima u dataciji zaključujemo je darovnica Fausta Vrančića sastavljena u petak 6. ožujka 1609. godine. Potom je navedeno mjesto sastavljanja darovnice (*in studio superiori domus habitationis mei notarii infrascripti sitae in uicinia Sancte Helene, Cremonae*), ime drugog bilježnika (*Iohannes Baptista de Ghinaliis*) i trojice svjedoka (*Andrea de Summo, Fabio de Roncadellis i Giovanni Baptista de Stanghis*).

Faust Vrančić potom izjavljuje da je, nakon što je odlučio služiti Bogu i posvetiti se vjeri, te nakon što je prikladnim mirazom zbrinuo svoju kći Ružicu Vrančić, udavši ju za Horacija iz Mantove, darovanjem želio učiniti zadovoljstvo svom bratu Kazimiru (*uolens rem gratam facere illustri domino Casimiro, eius fratri*). U tu je izjavu uklopljeno i obećanje o neopozivanju darovanja (*sponte, titulo et nomine donationis inter uiuos irreuocabilis*)

¹⁶ Vidi: Archivio di Stato di Cremona, Archivio digitale, *Atti notarili*: Beliselli Livio (1571. – 1614.), kut. 2911–2961; Cornelio Fini (1587. – 1639.), kut. 3598–3626., dostupno online URL: <http://www.archivio-distatocremona.benculturali.it/atti-notarili> (zadnje posjećeno 4. lipnja 2020.).

¹⁷ O tipovima bilježničkih isprava, ispravama o darovanju imovine i ispravama o prijenosu prava vidi u: Branka GRBAVAC, *Notarijat na istočnojadranskoj obali od druge polovine 12. do kraja 14. stoljeća*, doktorska disertacija, Zagreb, 2010., str. 81–84, 87–88, 232–236; O formulama *promissiones, renuntiatio* i *pena* vidi: Isto, str. 215–216, 271, 257, 265–266.

iza kojeg slijedi obećanje o čvrstom održavanju ugovora (*quę reuocari non possit, infringi nec annullari aut illius penitere propter aliquam iniuriam uel offensam neque ob aliquam aliam causam, renuntiando lege finali et lege si unquam, codice de reuocandis donationibus omnibusque aliis legibus et iuribus de quibus datum et donationem irreuocabilem et, ut supra, fecit et facit*).

Imovina koju Bazilije, odnosno Faust, darovnim ugovorom ostavlja bratu sastoji se od svih pokretnih i nepokretnih dobara naslijeđenih po ocu i majci, smještenih u gradu Šibeniku i na njegovu području, kao i svih kredita i prava koje posjeduje u Šibeniku i na njegovu području, s time da se Bazilije, odnosno Faust, prethodno izjasnio da je u potpunosti upoznat i obaviješten o njihovoj količini, kakvoći, vrijednosti i važnosti.

Potom slijedi dio dokumenta koji se odnosi na trajni prijenos prava (*cessio*) u kojem Faust izjavljuje da Kazimiru, u čijem odsustvu u njegovo ime to prihvaća bilježnik, prepušta sva prava i akcije (*Ita uero iura cessit et actiones*) te mu daje punu slobodu, postavivši ga za prokuratora svoje imovine, na svoje mjesto, odnosno na mjesto samog darovatelja. Nakon toga nalazimo formulu *promissiones*. Po tipu riječi je o obećanju o pravnoj zaštiti (*promissio de legitima defensione*), svojstvenom raznim ugovorima o prijenosu vlasništva, pa tako i onima o prepuštanju prava, a ono u ovom dokumentu glasi: *et non ultra nec aliter promisit a quacunq̃ue persona pacto etiam speciali assumptionis et prosequitions cuiuscunq̃ue litis, si que pro facto proprio moueretur et extendatur cum pacto ... ipse dominus Casimirus habeat liberam facultatem et potestatem disponendi de dictis bonis et iuribus ei ... sed tanquam ipse donator*. Odmah nakon toga slijedi formula *renuntiatio* kojom se Vrančić odriče prava prigovora (*exceptiones*), a koja u cijelosti glasi: *renuntiauit ibi prefatus reuerendissimus dominus Basilius exceptioni et lege sancimus eodem de diuersis rescriptis et omnibus et quibuscunq̃ue aliis legibus et iuribus de insinuandis donationibus loquentibus et cuicunq̃ue insinuationi et insinuationis solemnitati*. U eshatokolu isprave nalazimo Vrančićevu prisegu kojom on jamči vjerodostojnost svojeg darovanja, a koja sadrži i obećanje povezano s kaznom (*pena*) iskazanom u materijalnom obliku (*promisit sub pena soldorum centum imperialium ac dupli damni et obligauit et positis manibus ad pectus iurauit*), a koja bi se primijenila na njega kao donatora u slučaju da prekrši svoju prisegu. Kazna je u tom slučaju definirana i konkretnim iznosom novca (100 carskih solida) i dvostrukim udjelom vrijednosti (*pena dupli damni*). Dokument završava Vrančićevom prisegom da darovanu imovinu i prepuštena prava nikada neće tražiti natrag.

Slijedi vlastoručna ovjera bilježnika Livija Belisellija s njegovim potpisom i bilježničkim znakom, a nakon nje nalazi se upis bilježnika i pisara Kornelija Finija. Posljednji po redu upis je Pompeja Bracolea, pomoćnika kancelarije šibenske komune, načinjen prema nalogu tadašnjeg šibenskog kneza i kapetana Alojzija Jurjevog.

Iz svega navedenog naposljetku možemo zaključiti da se darovnica Fausta Vrančića bratu Kazimiru po svojim diplomatskim obilježjima uklapa u tadašnji način sastavljanja notarskih isprava te vrste.

1.4. *Darovnica Fausta Vrančića iz Državnog arhiva u Rijeci u svjetlu novih spoznaja o barnabitskom razdoblju njegova života*

Premda je dobro poznata činjenica da Faust Vrančić 1605. godine svojevrijedno napušta politiku i Rudolfovo praški dvor te se nakon toga u potpunosti okreće vjeri, saznanja o toj posljednjoj fazi njegova života, koja obuhvaća i barnabitsko razdoblje, ostala su razmjerno oskudna te se uglavnom svode na podatke iz posmrtnog govora koji je za Vrančića 22. veljače 1617. godine u šibenskoj katedrali održao Ivan Tomko Mrnavić. Upravo je Mrnavić možda naj slikovitije opisao što je Fausta motiviralo za prijelaz iz svjetovnog života u život posvećen Bogu: »iako je tijelom bio prisutan na dvoru, duhom je ipak bio usmjeren k nebu (...) ne smatrajući važnima počasne službe i dišući samo za život koji voli trajne vrline, otkazao, na čuđenje sviju, poslušnost nasmiješenoj sreći«¹⁸. Međutim, želimo li iz Mrnavićeva govora saznati kako je uistinu izgledao Vrančićev redovnički život u Cremoni, uvidjet ćemo da ondje o tome možemo pročitati svega nekoliko redaka lišenih ikakvih konkretnih biografskih podataka.¹⁹ Osim što Faustov boravak u Cremoni spominje vrlo šturo, opisujući ponajprije Vrančićevo emotivno stanje, Mrnavić u vezi s time posve izostavlja bilo kakve kronološke odrednice. Jasno je, dakle, da unatoč tomu što posmrtni govor za Fausta Vrančića u načelu jest relevantan narativni izvor koji nam iz prve ruke otkriva mnoge važne činjenice o životu toga istaknutog šibenskog humanista, Mrnavićev opis pojedinih zbivanja iz posljednje faze Vrančićeva života, koja je uslijedila nakon napuštanja dvora Rudolfa II., valja nadopuniti podacima iz drugih izvora. Kao što ćemo razložiti u ostatku poglavlja, Faustova darovnica bratu Kazimiru u tom je smislu važan privatnopravni dokument zato što otkriva nekoliko novih činjenica o barnabitskom razdoblju života znamenitog Šibenčanina.

Na samom početku darovnice kao mjesto njezina sastavljanja navedena je gornja prostorija u kući bilježnika Livija Belisellija, smještena u četvrti (*vicinia*) sv. Helene u Cremoni (*in studio superiori domus habitationis mei notarii infrascripti, sitae in vicinia sancte Helene, Cremonae*), a u njoj se u trenutku sastavljanja tog dokumenta, dakako, nalazio i Faust Vrančić.²⁰ U pogledu teritorijalno-upravne organizacije Cremona je, naime, od 13. stoljeća bila podijeljena na gradske predjele (*porte*), nazvane prema četirima gradskim vratima (*Porta Petrusio, Porta Ariberti, Porta Natale* i *Porta di San Lorenzo*). Unutar tih predjela nalazile su se gradske četvrti (*vicinie*).²¹ Premda nemamo saznanja o tome kojem

¹⁸ Usp. I. TOMKO MRNAVIĆ, *Govor na pogrebu Fausta Vrančića*, str. [12–13].

¹⁹ *Cuius perficiendi gratia, vt sese subtraheret oculis Romanae aulae, vnde pericula, quae tandem vitare curavit imminere sibi praeuidebat, Cremonam transfertur; vbi sub vmbra illius quem desiderauerat sedens solitarius, dum tacitus elleuat se super se.* Usp. I. TOMKO MRNAVIĆ, *Govor na pogrebu Fausta Vrančića*, str. [19–20].

²⁰ Prilog 1., Transkripcija darovnice Fausta Vrančića bratu Kazimiru, Cremona, 6. ožujka 1609., Državni arhiv u Rijeci (dalje: DARI), fond *Obitelj Draganić-Vrančić (1552. – 1971.)*, R0 – 50 (HR-DARI-1000), kut. 1., ser. I., jed. 6., f. [1r].

²¹ *Le istituzioni storiche del territorio Lombardo XIV–XIX secolo: Progetto CIVITA Cremona*, (ur. Roberto GRASSI i dr.), Milano, 2000., str. 17–18.

je predjelu Cremona pripadala četvrt sv. Helene, očito je riječ o dijelu grada s dugom poviješću, najvjerojatnije smještenom u staroj gradskoj jezgri Cremona.²²

Najvažniji podatak iz darovnice Fausta Vrančića jest da mu je crkveno ime bilo Bazilije Vrančić (*Basilius Verantius*), što dosad nije bilo poznato.²³ Pored Vrančićeva redovničkog imena dodana je titula biskupa čanadskog (*alias episcopus Canadiensis*),²⁴ unatoč tomu što on u trenutku sastavljanja darovnice više nije obnašao tu crkvenu dužnost. O tome da se Vrančić biskupskom titulom nastavio služiti i nakon što se 1608. godine bio dragovoljno odrekao biskupske časti²⁵ svjedoči tekst eshatokola njegove oporuke, sastavljene 12. lipnja 1615., i epitaf s njegova posljednjeg počivališta u crkvi sv. Marije u Prvić Luci na otoku Prviću.²⁶ Iza crkvenog imena i titule čanadskog biskupa navedeno je i Vrančićevo svjetovno ime (*in seculo nominatus dominus Faustus*) te podatak da je sin gospodina Mihovila.²⁷

Iz darovnice bratu Kazimiru doznajemo još jedan dosad nepoznat podatak – gdje je u Cremoni Faust, odnosno Bazilije Vrančić, živio. Kao mjesto njegova prebivališta navedena je crkva sv. Jakova i Vinka (*ressidens i aedibus ecclesie sanctorum Iacobi et Vincentii Cremonae*).²⁸ Prošlost tog crkvenog zdanja seže u 1120. godinu, kada je sagrađena crkva sv. Vinka, a nedaleko od nje 1301. godine podignuta je i crkva sv. Jakova kojom su upravljali humilijati. Nakon što je papa Pio V. ukinuo taj red, crkva je na zamolbu nadbiskupa Borromea 19. svibnja 1570. godine pripala Kongregaciji regularnih klerika sv. Pavla, odnosno barnabitima. Kada je 1584. godine s rektorom crkve sv. Vinka Ferrandom Bonettijem dogovoreno da ju prepusti barnabitima, oni su je 1594. obnovili, a 17. rujna 1600. godine crkvu sv. Jakova i sv. Vinka posvetio je Cesare Speciano.²⁹

²² Četvrt sv. Helene u Cremoni spominje se u povijesnim vrelima iz 1261. godine. Elisa CHITTO, »Note per la storia del convento di Sant' Agostino di Cremona e i rapporti con l'Osservanza di Lombardia«, *Insula Fulcheria*, sv. XLIII, Crema, 2013., str. 172., bilj. 37. [Prema: *Codice Diplomatico cremonese*, (priř. Lorenzo ASTEGIANO), Torino, 1895. – 1898., sv. I., str. 316.] Źupa sv. Helene spominje se u raznim crkvenim izvorima za povijest biskupije Cremona u razdoblju od 1404. do 1835. godine, nakon čega se više ne pojavljuje u izvorima. Dostupno *online* URL: <http://www.lombardiabeniculturali.it/istituzioni/schede/11501173/?view=toponimi&hid=0> (zadnje posjećeno 8. listopada 2020.).

²³ Prilog 1., Transkripcija darovnice Fausta Vrančića, f. [1r]. Intervju I. Kurelac za Hrvatski radio, Radio Rijeka, emisija *Akademskih kvarat ure* novinarke i urednice Tatjane Sandalj. Emitirano 16. 4. 2017. u 19:30h. Dostupno *online* URL: <https://radio.hrt.hr/aod/iva-kurelac-oporuka-fausta-vrancica/204477/> (zadnje posjećeno 15. travnja 2019.).

²⁴ Prilog 1., Transkripcija darovnice Fausta Vrančića, f. [1r].

²⁵ *Hierarchia catholica medi et recentioris aevi sive summorum pontificum, s. r. e. cardinalium, ecclesiarum antistitum series*, (ur. Guilelmus van GULIK – Conradus EUBEL – Ludovicus SCHMITZ-KALLENBERG), vol. 3, Regensburg, 1923., str. 161.

²⁶ Oporuku Faust Vrančić potpisuje: *Ego, Faustus Verantius, episcopus Chanadii, (...)*. I. KURELAC, »Oporuka Fausta Vrančića iz ostavštine plemićke obitelji Draganić-Vrančić u Državnom arhivu u Rijeci«, str. 66; Tekst epitafa Fausta Vrančića prema kodicilu oporuke: FAUSTUS VERANTIUS EPISC. CHANADIENSIS NOVORUM PREDICAMENTORUM ET NOVARUM MACHINARUM AC FRAGMENTORUM HISTORIAE ILLYRICAE AC SARMATIAE COLLECTOR. Lovorka ČORALIĆ, »Oporuke dalmatinskih patricija u Mlecima (XV.–XVIII. st.)«, *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU*, sv. 17, Zagreb, 1999., str. 107.

²⁷ Prilog 1., Transkripcija darovnice Fausta Vrančića, f. [1r].

²⁸ Prilog 1., Transkripcija darovnice Fausta Vrančića, f. [1r-1v].

²⁹ Luigi CORSI, *Dettaglio delle chiese di Cremona*, Cremona, 1819., str. 140.

Premda je Vrančić, prema Mrnavićevim riječima, u Cremoni živio vrlo povučeno, pa čak i usamljeno,³⁰ u darovnici bratu Kazimiru nalazimo imena nekoliko osoba s kojima je Faust ondje mogao biti blizak. Riječ je o trojici svjedoka koji su prisustvovali sastavljanju njegove darovnice, a koji se u toj ulozi najvjerojatnije nisu našli slučajno. To se ponajviše može zaključiti iz činjenice da su svjedoci Andrea de Summo (*filius quondam domini Augustini Sancti Erasmi*), Fabio de Roncadellis (*filius quondam domini Laurentii Sancti Siluestri*) i Giovanni Battista de Stanghis (*filius quondam domini Augustini predictae Sancte Helene uiciniarum Cremonae*)³¹ svi redom bili crkvene osobe, pa pretpostavljamo da ih je Vrančić pozvao za svjedoke zbog toga što su pripadali istom društvenom miljeu kao i on sam te da je s njima vjerojatno već otprije bio u kontaktu.

Kao što smo istaknuli, darovnica bratu Kazimiru važna je i za razumijevanje načina na koji je Faust Vrančić, šest godina nakon što je sastavio darovnicu, oporučno razdjelio svoju imovinu. Naime, osim brata Kazimira, u darovnici se spominje Faustova kći Ružica, a oboje će kao nasljednici, uz ostale primatelje legata, biti uključeni i u Faustovu oporuku sastavljenu 12. lipnja 1615. godine. Faust u darovnici izjavljuje da je kćer Ružicu već dao za ženu Horaciju iz Mantove i da ju je zbrinuo prikladnim mirazom, a bratu Kazimiru darovnicom poklanja »imovinu po ocu i majci smještenu u Šibeniku i na njegovu području«. Ista imovina (Ružičin miraz i Kazimiru darovana *bona paterna et materna*) navedena je i među Faustovim oporučnim legatima, s time da je Ružičin miraz oporučno uvećan za iznos od nešto više od 4000 talira.³² Premda nam ni darovnica ne otkriva detaljnije podatke o vrsti i smještaju imovine po ocu i majci darovane Kazimiru, taj je dokument, s druge strane, neosporan dokaz Faustove postojane bliskosti s bratom,³³ zbog koje je godinama kasnije upravo Kazimira oporučno postavio za svojeg univerzalnog nasljednika.

Faustovu darovnicu bratu Kazimiru, jednako kao i Faustovu oporuku, naposljetku možemo promatrati i kao svjedočanstvo njegove neprekinute povezanosti s rodnim Šibenikom. Darovnica nam prije svega potvrđuje da je Faust nastavio voditi brigu o članovima svoje obitelji i o svojoj imovini u Šibeniku, premda je u trenutku njezina sastavljanja već gotovo pola stoljeća živio izvan domovine, a pobrinuo se i da se taj dokument izda nedugo nakon što je u Cremoni upisan u bilježničku knjigu Livija Belisellija te da se pošalje šibenskoj komuni. Ondje je šibenski knez i kapetan Alojzij Jurjev naložio Pompeju Bracoleu, pomoćniku kancelarije šibenske komune, da svojim upisom potvrdi primitak Vrančićeve darovnice.

Zaključak

Ovim istraživanjem, čiji je cilj bio analizirati neobjavljenu darovnicu Fausta Vrančića bratu Kazimiru (6. ožujka 1609., Cremona) iz Državnog arhiva u Rijeci s paleografskog, diplomatskog i sadržajnog aspekta, utvrđeno je, ponajprije, da je riječ o posve autentič-

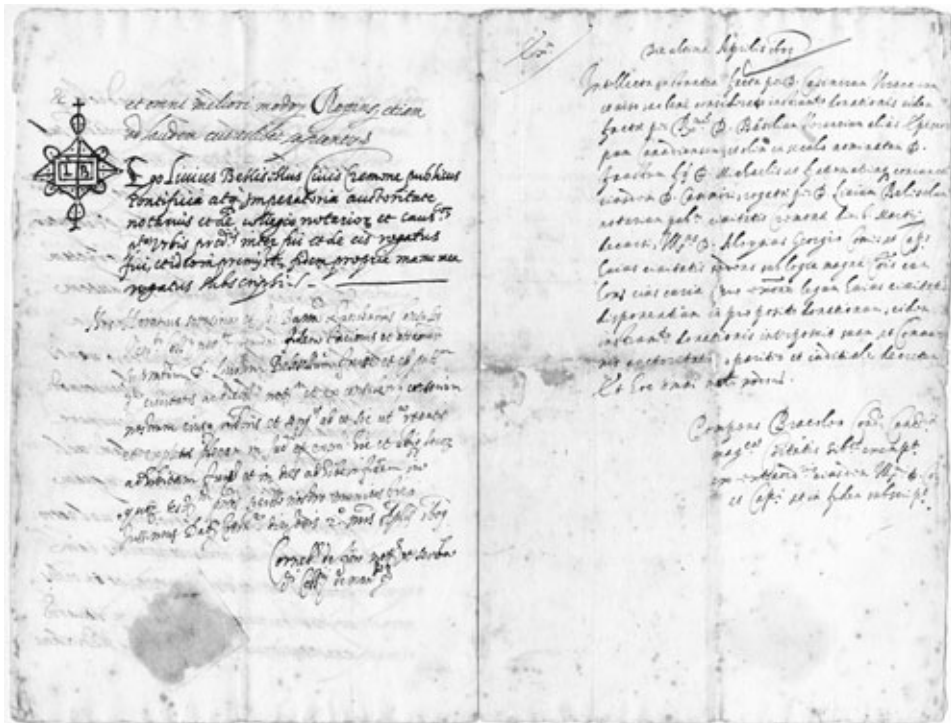
³⁰ I. TOMKO MRNAVIĆ, *Govor na pogrebu Fausta Vrančića*, str. [19–20].

³¹ Prilog 1., Transkripcija darovnice Fausta Vrančića, f. [1r].

³² I. KURELAC, »Oporuka Fausta Vrančića iz ostavštine plemićke obitelji Draganić-Vrančić u Državnom arhivu u Rijeci«, str. 54, 56.

³³ (...) *uolens rem gratam facere illustri domino Casimiro, eius fratri, quem maxima benevolentia prosequitur nec aliquem alium habet proximiorum* (...). Prilog 1., Transkripcija darovnice Fausta Vrančića, f. [1v].

dokumenata koji novim spoznajama nadopunjuje biografske podatke o slabo poznatom tzv. barnabitskom razdoblju života (1608. – 1609.) toga znamenitog Šibenčanina.



Slika 2. Faksimil f. [4v-5r] darovnice Fausta Vrančića bratu Kazimiru (Cremona, 6. ožujka 1609.), Državni arhiv u Rijeci, fond *Obitelj Draganić-Vrančić 1552. – 1971.*, R0 – 50 (HR-DARI-1000), kut. 1., jed. 6. Na lijevom listu (f. [4v]) nalazi se tekst pisan rukom bilježnika Livija Belisellija, a na lijevoj margini ucrtan je njegov bilježnički znak, ispod toga nalazi se tekst pisan rukom bilježnika Cornelija Finija. Na desnom listu (f. [5r]) nalazi se tekst pisan rukom Pompeja Bracolea, službenika šibenske komune.

Prilog 1.

Transkripcija darovnice Fausta Vrančića bratu Kazimiru, Cremona, 6. ožujka 1609.

Državni arhiv u Rijeci, fond *Obitelj Draganić-Vrančić (1552. – 1971.)*, R0 – 50 (HR-DA-RI-1000), kut. 1., ser. I., jed. 6.

f. [1r]

Reperitur in notis protocoli mei notarii infrascripti inter caetera instrumenta donationis exempli sequentis:

Charta donationis inter uiuos irruocabilis factae(!) prout infra videlicet:

Millesimo sexcentesimo octauo ab incarnatione indictione septima die Veneris sexta mensis Martii, in studio superiori domus habitationis mei notarii infrascripti, sitae in uicinia Sancte Helene, Cremonae. Presente pro secundo notario domino Iohanne Baptista de Ghinaliis notario, et presentibus domino Andrea de Summo, filio quondam domini Augustini Sancti Erasmi, domino Fabio de Roncadellis, filio quondam domini Laurentii Sancti Siluestri, et domino Iohanne Baptista de Stanghis, filio quondam domini Augustini predictae Sancte Helene uiciniarum Cremone testibus qui dixerunt:

Ibique reuerendissimus dominus Basilius Verantius alias episcopus Canadiensis et olim in seculo nominatus dominus Faustus, filius quondam domini Michaelis, de presenti ressidens in aedibus ecclesie Sanctorum Iacobi et

f. [1v] Vincentii Cremone, qui, ut dixit, decreuit seruire Deo et ingredi religionem et in ea profiteri et cum ipse, ut dixit, iam matrimonio collocauerit dominam Rosinam Verantiam, eius filiam, eique constituerit et dederit illustri domino Horatio de Mantoua, eius marito, congruam dotem, uolens rem gratam facere illustri domino Casimiro, eius fratri, quem maxima beneuolentia prosequitur nec aliquem alium habet proximioem sponte, titulo et nomine donationis inter uiuos irreuocabilis, quæ reuocari non possit, infringi nec annullari aut illius penitere propter aliquam iniuriam uel offensam neque ob aliquam aliam causam, renuntiando lege finali et lege si unquam, codice

f. [2r] de reuocandis donationibus omnibusque aliis legibus et iuribus de quibus datum et donationem irreuocabilem et, ut supra, fecit et facit, mihi notario infrascripto, uti publice personae sollemniter stipulanti et recipienti, nomine et uice ad beneficiumque et utilitatem prefati illustris domini Casimiri Verantii, eius fratris, filii quondam prefati domini Michaelis, habitantis in ciuitate Sibenici in Dalmatia, et pro eius heredibus nominatim de omnibus bonis paternis et maternis, mobilibus et immobilibus, dicti reuerendissimi domini Basili, sitis et iacentibus in dicta ciuitate Sibenici et eius territorio, nec non etiam de omnibus et quibuscunque creditis et iuribus prefati reuerendissimi domini Basili, que ipse in dicta ciuitate et illius territorio habet, quæ, quot, qualia

f. [2v] et quantacunque sint, de quibus omnibus et eorum quantitate, qualitate, ualore et importantia prefatus reuerendissimus dominus Basilius protestatus fuit et protestatur, se habuisse et habere, plenam et perfectam scientiam et notitiam. Ita uero iura cessit et actiones et dedit licentiam et fecit praefatum dominum Casimirum, eius fratrem, licet absentem, me notario pro eo stipulante et acceptante, ut in rem propriam procuratorem et posuit dictum eius fratrem, me notario pro eo stipulante et acceptante, in ipsius donatoris locum proprium, ius et statum, et constituit se nomine dicti eius fratris possidere donec et de euictione

f. [3r] in simplum quantum sit pro eius proprio facto et dato tantum, quod intelligatur et non ultra nec aliter promisit a quacunque persona pacto etiam speciali assumptionis et prosecutionis cuiuscunque litis, si que pro facto proprio moueretur et extendatur cum

pacto, quod per presentem donationem ac presens instrumentum non intelligatur neque sit quesitum, aliquod ius aliquibus creditoribus dicti domini Casimiri, nec ipse quoquo modo teneatur ex dictis bonis et iuribus ei, ut supra, donatis ad solutionem alicuius aeris alieni, et ipse dominus Casimirus habeat liberam facultatem et potestatem disponendi de dictis bonis et iuribus ei, ut supra, donatis ad eius libitum

f. [3v] et liberam uoluntatem, non uti pater aliquorum eius filiorum, sed tanquam ipse donator, quia sic et aliter prefatus reuerendissimus dominus Basilius dictam donationem facturus non erat, et renuntiauit ibi prefatus reuerendissimus dominus Basilius exceptioni et lege sancimus eodem de diuersis rescriptis et omnibus et quibuscunque aliis legibus et iuribus de insinuandis donationibus loquentibus et cuicumque insinuationi et insinuationis solemnitati etiam cum iuramento prestito, tacto pectore, et quatenus expediat et opus sit huiusmodi insinuationem fecit et facit coram me notario infrascripto, uti in hac parte iudice ordinario, et in meis prothocollis tanquam

f. [4r] actis notarii publici, et predicta attendere et obseruare promisit sub pena soldorum centum imperialium ac dupli damni et obligauit et positis manibus ad pectus iurauit et insuper tacto pectore iurauit suprascriptam donationem esse ueram, non autem fictam, nec simulatam esse nec in fraudem alicuius, sed sincero mentis affectu et bona fide ad huiusmodi donationem deuenisse et deuenire et absque ulla pactione palam uel secreto facta, quod ullo unquam futuro tempore retrodatio uel retrocessio fiat de bonis et iuribus iam donatis et cessis, ut supra, et in omnibus et per omnia iuxta formam nouarum constitutionum huius domini Mediolani

f. [4v] et omni meliori modo, rogans etiam ad laudem cuiuslibet sapientis.

Ego Liuius Bellisollus, ciuis Cremone, publicus pontificia atque imperatoria auctoritate notarius et de collegio notariorum et causidicorum predictae urbis predictis interfui et de eis rogatus fui et ideo in primis eorum fidem propria manu mea rogatus subscripsi.

Nos Horatius Soresina et Iohannes Baptista Stancharius, consules venerabilis dicti collegii notariorum Cremone, fidem facimus et attestamus suprascriptum dominum Liuium Belesollum fuisse et est publicum dicte ciuitatis ac dicti collegii notariorum et ex consularibus consocium nostrum eiusque presentis et scriptis ab eo sicut eo rogatis et expletis plenam in iudicio et extra hic et ubique locorum adhibitam fuisse et in dies adhiberi fidem in quorum testimonium presentes sigillo nostro munitas fieri iussimus. Datum Cremone, die Iouis secundo mensis Aprilis 1609.

Cornelius de Fino, notarius et scriba dicti collegii de mandato scripsi.

f. [5r]

Exemplum

Die ultima Aprilis 1609.

Intellecta instantia facta per dominum Casimirum Veranceum et uiso ac bene considerato instrumento donationis eidem factae per reuerendissimum dominum Basilium Verancium, alias episcopum Canadiensem et olim in seculo nominatum dominum Faustum, filium quondam domini Michaelis et fratrem utrinque coniunctum eiusdem domino Casimiri, rogatum per dominum Liuium Belisolum, notarium publicum ciuitatis Cremonae diei 6 Martii decursi, illustrissimus dominus Aloysius Georgio, comes et capitaneus huius ciuitatis, sedens sub logia magna comunis cum honorabili eius curia pro executione legum huius ciuitatis disponentium in proposito donationum eidem instrumento donationis interposuit suam et communis auctoritatis pariter et iudiciale decretum.

Et hoc omni meliori modo etc.

Pompeus Bracoleo coadiutor cancellariae magnificae communitatis Sibenici, exemplauit ex extraordinario eiusdem illustrissimi domini comitis et capitanei et in fidem subscripsit.

SUMMARY

THE DONATION OF FAUST VRANČIĆ TO HIS BROTHER KAZIMIR FROM THE LEGACY OF THE NOBLE FAMILY DRAGANIĆ-VRANČIĆ IN THE STATE ARCHIVES IN RIJEKA

The purpose of this research was to analyze the unpublished donation charter of Faust Vrančić (Šibenik 1551 – Venice 1617) to his brother Kazimir, written on 6th March 1609 in Cremona, preserved in the State Archives in Rijeka. Author's intention was to examine the paleographic and diplomatic characteristics of the document, analyze its content, complete the gaps in the biography of Faust Vrančić, and finally, to publish the full transcript of the donation charter in Latin. It is established that the donation charter of Faust Vrančić is completely authentic, that it was published based on the entry from the notary book of Livio Beliselli from Cremona, and that it was delivered to Pompej Bracoleo, the official of the Šibenik municipality chancellery, on 30th April 1609. The formal analysis of the document has revealed that its legal actions consisted both from the act of the irrevocable donation as well as from the act of giving up of all the rights and actions to Kazimir. According to its formal characteristics, it is concluded that the document fits into the way the notarial deeds of that time were composed. The content analysis has confirmed that the donation charter is a private-legal document relevant for the better knowledge of the final period of the life of Faust Vrančić (after 1605), when he withdrew from the political-diplomatic service of the emperor Rudolph II, turning himself entirely to the ecclesiastical career, and was ordained a Barnabite priest. The substantial lack of the facts about the so-called Barnabite period (1608-1609) of the life of Faust Vrančić was among the main reasons for conducting this research. Namely, the previous knowledge about this period

of Vrančić's life was mostly based on the funeral speech given in the Šibenik cathedral on 20th January 1617 by Ivan Tomko Mrnavić. But, given the fact that Mrnavić's speech is a rather scant source concerning Vrančić's Barnabite period, since it does not reveal any chronological nor biographical data about Vrančić's life in Cremona, the knowledge about the Barnabite period had to be completed with the data from other sources. Based on the content analysis of the donation charter of Faust Vrančić, we came to the conclusion that it should be taken into the account as a relevant historical source for broadening the knowledge about the Barnabite period of his life. The content analysis of the donation charter has revealed a number of new facts about Faust Vrančić's life of a monk in Cremona. First of all, we have established that the donation charter was composed in the presence of Faust Vrančić, in the home of the notary Livio Beliselli, in the quarter of St. Helen in Cremona. But probably the most important new biographical fact about the Barnabite period of Vrančić's life is that his ecclesiastical name was Basilius Verantius. The charter also revealed that Vrančić lived in the church of Sts. Jacopo and Vincenzo in Cremona. Some details about Vrančić's personal contacts in Cremona are also revealed, because we assume that the witnesses mentioned in the charter (Andrea de Summo, Fabio de Roncadellis, Giovanni Battista de Stanghis), all three ecclesiastical persons, were most likely close with Faust Vrančić. Finally, we also consider the donation charter as important for the understanding of the proprietary and legal relations between the closest members of Vrančić's family, because, except for Faust's brother Kazimir, it also mentions his daughter Ružica, and the both were included in the last will (12th June 1615) of Faust Vrančić as the recipients of the testamentary bequests. This research has confirmed that the donation charter of Faust Vrančić to his brother Kazimir fully fits into the early modern notarial practice, and that it offers valuable biographical data about the Barnabite period of his life. At the end the reader can find a complete transcription of the donation charter in Latin edited according to the rules of egdotics, which is accompanied with some crucial facsimiles of this document.

KEY WORDS: *Faust Vrančić, Kazimir Vrančić, Livio Beliselli, Pompej Bracoleo, donation charter, Barnabites, Cremona, Šibenik, early modern period.*